

การจัดทำทะเบียนวัตถุและการสื่อความหมายเพื่อออกแบบนิทรรศการ ณ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน วัดบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

(Wat BangTan Vernacular Museum : The registration on Cultural Objects and
interpretation for Exhibition Design)

มณีรัตน์ อินคง ¹
มนัส แก้วบุชา ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Research and Development practice) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสำรวจคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและบริบทของชุมชนบางแดนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพิพิธภัณฑ์ 2) เพื่อออกแบบโปรแกรมสำหรับจัดทำระบบทะเบียนวัตถุทางวัฒนธรรมของวัด 3) จัดทำกระบวนการการสื่อความหมายเพื่อออกแบบนิทรรศการหมุนเวียนและกิจกรรม โดยมีระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย คือ การจัดการความรู้ การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ หลักการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สถานนันทชาติหลักการสื่อสารและปฏิบัติการ การสื่อความหมาย วิธีการตั้งคู่มือนักท่องเที่ยว และหลักการออกแบบนิทรรศการและกิจกรรม

ผลของการวิจัยพบว่าบ้านบางแดนได้ชื่อตามพื้นที่มีแดนชุกชุมปรากฏคุณลักษณะและคุณค่าโดดเด่นด้านมรดกวัฒนธรรม คือ 1) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ บางแดนอยู่ในมณฑลปราจีนบุรี สมเด็จพระสังฆราชเจ้าเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรีในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492) คุณค่าวิถีชีวิต สังคม ประกอบด้วยชุมชน ผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ไทย จีน ลาว 3) คุณค่าด้านความงามที่ปรากฏในศาสนสถานของวัดบางแดน ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2433 โดยเฉพาะอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง 4) ปรากฏภูมิปัญญาหลากหลาย 5) ความเชื่อมโยง ประเพณีแห่งพระทางน้ำที่เชื่อมความสามัคคีทั้งในและนอกชุมชน ข้อมูลข้างต้นนี้จะนำไปขยายความในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2534 แต่ด้วยมีวัตถุทางวัฒนธรรมมาก ผู้วิจัยจึงได้ทำระบบทะเบียนวัตถุโปรแกรมอัตโนมัติเพื่อนำไปออกแบบการสื่อความหมายในนิทรรศการถาวร และการออกแบบนิทรรศการหมุนเวียน ซึ่งกำหนดกลุ่มแก่นเรื่องว่า “บางแดนถิ่นบ้านเรา นานเนาหลวงพ่อคุ้ม ชุมชนตลาดเก่า เรื่องเล่าเครื่องสังเค็ดเบ็ดเตล็ดกิจกรรม น้อมนารักบางแดน” พร้อมออกแบบต้นแบบหนังสือคู่มือนำเสนอชมและแผ่นพับประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑ์สถาน/ ระบบทะเบียน/ การสื่อความหมาย/ การออกแบบนิทรรศการ

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรมหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

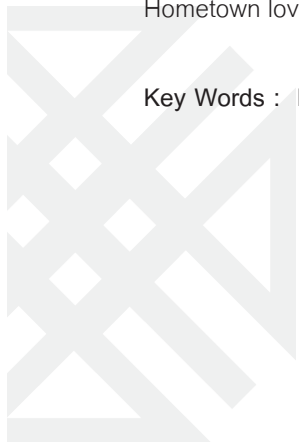

Abstract

This research was conducted in Research and Development practice which were made to. 1.) study and explore Cultural significance Values and context of Bang Tan Community for gathering the information of their local history for their own museum. 2.) design the program for collecting and making the registration on the cultural objects. 3.) interpret on the cultural objects in order to design the Exhibition and activities to rotate. The criterion considerate in knowledge management,cultural heritage management, cultural system for quality management, the 5international council of museum, communication in theory and practice, model of interpretation for tourist attraction and exhibition design.

The results of this research were investigated the 5 of Cultural Significances Values included 1.) Historical Value 2.)Social Value 3.)Aesthetic Value 4.)Scientific Value 5.) Association Value, then gathering through the texts of museum.The Vernacular Museum of Wat Bang Tan, researcher developed the program for Cultural Objects and Object ID cards ofthe Museum which was designed by the new easily programmodel for conducting the registration. And for the interpretation,it was applied by using the Model of Communication in Theory and Practice,Tourist Attraction to interpret and present origin, tale, role and duty, use and benefit,type,category,making tour brochure, information sign,direction sign, Also the researcher designed the Exhibition in Vernacular Museum of WatBangTan by presenting the content respectively from the theme setting of focusing on intellectual cultural values which were self-sufficiency and included with notable quality of Bang Tan people about their goodwill and bravery under the slogan BANG – TAN TIN BAN RAO NAN NAO LUANG PHO KUM CHUM CHON TALAD KAO RUEANG LAO KRUENG SANG KED BETTALED KITJAKAM NOMNUM RAK BANG – TAN (Bang Tan our home, ancient LuangPhokum, Oldy market commune houseshop, Sangked narrative, diverse activities, Hometown loving and awareness.)

Key Words : Museum Role / registration system / interpretation / Exhibition Design

บทนำ

การตั้งถิ่นฐาน ประวัติ พัฒนาการของพื้นที่ศึกษาในการวิจัย อันเป็นคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในอดีตมีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย มีการสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ในพื้นที่ที่อยู่อาศัย รวมทั้งศาสนา สังคม วัฒนธรรม และประเพณี ในแต่ละสังคม แต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้านล้วนมีการตั้งถิ่นฐาน มีประวัติพัฒนาการ มีศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งมีความเชื่อและเรื่องเล่าเฉพาะของตน โดยเฉพาะมีศูนย์รวมจิตใจ ช่วยบ่มเพาะคุณงามความดีจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งสำคัญเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอันเป็นคุณค่าสากล (Universal values) คุณค่านี้นี้ประกอบด้วย 1) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ 2) คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต 3) คุณค่าด้านวิทยาการ การวิจัยวิชาการเฉพาะเรื่อง คือคุณค่าของพิพิธภัณฑ์สถาน 4) คุณค่าด้านสุนทรียภาพ 5) คุณค่าด้านความเชื่อมโยง ซึ่งพื้นที่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ วัดบางแตน จังหวัดปราจีนบุรี

บริบทโดยรวมของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม เลี้ยงปลา ครั้นเมื่อยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมเข้ามาสู่ชุมชน ทำให้อาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงปลา รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ค่อย ๆ ลดบทบาทลงไป พระครูโกศลถาวรกิจ เจ้าอาวาสวัดบางแตน ท่านพบว่าในอดีตที่ผ่านมามีพวกพ่อค้ามาขอซื้อศิลปะโบราณวัตถุที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์ไว้ จึงทำให้ศิลปะโบราณวัตถุหมดไปจากหมู่บ้านเกือบไม่มีอะไรเหลือไว้ให้ลูกหลานดู ท่านจึงเริ่มสะสมศิลปะโบราณวัตถุเรื่อยมา เก็บรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ พื้นบ้านอันเป็นเครื่องแสดงถึงประเพณี วิถีชีวิต และสังคมของชาวบ้านบางแตนในอดีตไว้ในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน โดยการขอซื้อและรับบริจาคจากชาวบ้าน ประกอบกับในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นวันที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระชนมายุครบ 3 รอบ 36 พรรษา พระครูโกศลถาวรกิจ จึงคิดจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตนขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระครูโกศลถาวรกิจ, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2557)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน ทำให้พบปัญหาเบื้องต้นอย่างชัดเจนคือ วัตถุทางวัฒนธรรมมีจำนวนมาก ไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลเสียแก่การเรียงลำดับ การติดตามตรวจสอบ การจัดหมวดหมู่ จากการสำรวจเบื้องต้นพบปัญหาคือ มีการบันทึกทะเบียนวัตถุในพิพิธภัณฑ์ไว้ครั้งหนึ่งแล้ว แต่เกิดอุทกภัย เมื่อปี พ.ศ. 2554 ทำให้สมุดบันทึกขาด จมน้ำหายไป ผู้วิจัยพิจารณาว่าเห็นควรมีการจัดทำทะเบียนขึ้น เป็นการบำบัดประจำตัววัตถุในพิพิธภัณฑ์ การสื่อความหมายหรือการนำเสนอที่มา เรื่องราว บทบาทหน้าที่ การใช้สอย ประเภทหมวดหมู่ของวัตถุ เพื่อให้ผู้ดูแลสามารถจัดเก็บและปรับปรุงแก้ไขข้อมูลได้อย่างสะดวก ตลอดจนผู้ชมสามารถทำการสืบค้นข้อมูล ของพิพิธภัณฑ์ได้โดยง่าย และการจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ นำสื่อเทคโนโลยี เข้ามามีส่วนสำคัญในการจัดทำคู่มือนำชม ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายทาง ซึ่งต้องผนวกเข้าไปอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โรงเรียนและผู้ชม ทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน เป็นที่รู้จักและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและบริบทของชุมชนบางแตง เพื่อนำข้อมูลไปจัดทำทะเบียนวัตถุทางวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง
2. ศึกษาแนวทางในการสื่อความหมาย เพื่อออกแบบนิทรรศการและกิจกรรมสู่สาธารณชน
3. การอนุรักษ์และพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและผู้สนใจ

คำถามรองในการวิจัย

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมและบริบทของชุมชนบางแตงส่งผลต่อกระบวนการสื่อความหมายและการออกแบบ นิทรรศการอย่างไร

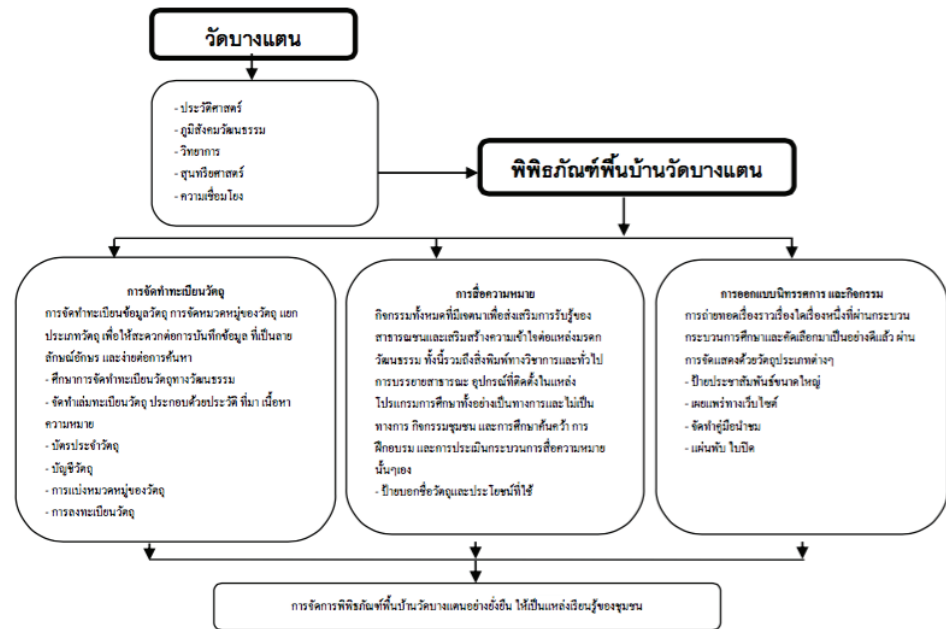
คำถามหลักในการวิจัย

1. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สถานวิทยาของสภาพิพิธภัณฑ์สถานนานาชาติมีหลักการและแนวคิดอย่างไร
2. หลักการสื่อสารและปฏิบัติของพิพิธภัณฑ์สถาน มีกระบวนการสื่อความหมายอย่างไรบ้าง
3. การจัดทำทะเบียนวัตถุ การสื่อความหมาย และการออกแบบนิทรรศการสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตงได้อย่างไร

กรอบแนวคิดและแนวทางในการรวบรวมข้อมูล

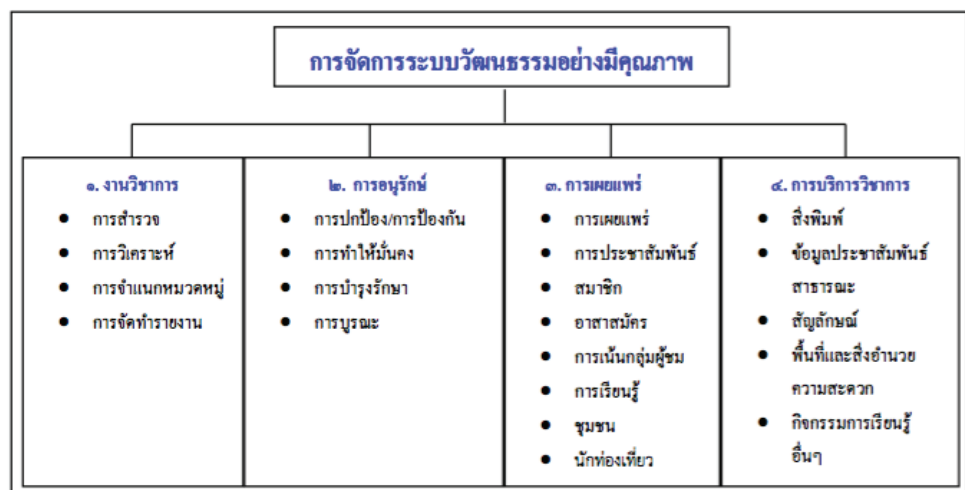
ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดและแนวทางในการรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ลงทะเบียนวัตถุ จำแนก ประเภท จัดหมวดหมู่ เพื่อนำไปสู่การสื่อความหมายประวัติที่มา บทบาทหน้าที่ของวัตถุ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การออกแบบนิทรรศการ การวางแผนเรื่องหลัก แก่นเรื่องรอง ซึ่งจะปรากฏอยู่ในนิทรรศการถาวร และบางส่วนที่เป็นเทศกาล ชนบธรรมเนียมประเพณี จะออกแบบเป็นนิทรรศการชั่วคราว ส่วนสำหรับผู้เรียนรู้ ผู้ชม หรือเยาวชนคณะผู้จัดทำจะออกแบบเป็นกิจกรรมหลากหลาย ทั้งนี้เมื่อข้อมูลสมบูรณ์แล้วจะจัดทำคู่มือนำชม แผ่นพับ ใบปัด มีเว็บไซต์สู่สาธารณชน ดังมีกรอบแนวคิดและแนวทางในการรวบรวมข้อมูล ดังแผนภาพต่อไปนี้

กรอบแนวทางการรวบรวมข้อมูล

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพนี้ยึดหลักเกณฑ์เรื่อง การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ (กรมศิลปากร, 2543, หน้า 37) มีกรอบแนวคิดดังแผนภาพต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการบริหารจัดการพิธีกรรมศาสนสถานและบริบทแวดล้อม

ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง ตำบลบางแตง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม (แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสังเกต)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัตถุทางวัฒนธรรม (Cultural Objects) หมายถึง อนุกรมวัตถุโบราณ เครื่องมือเครื่องใช้ ในการดำรงชีวิต ของคนในอดีต

การลงทะเบียนวัตถุ (Registration) หมายถึง การจัดทำโปรแกรมทะเบียนข้อมูลวัตถุ การ จัดหมวดหมู่ของวัตถุ แยกประเภทวัตถุ เพื่อให้สะดวกต่อการบันทึกข้อมูล ที่เป็นลายลักษณ์อักษร และง่ายต่อการค้นหาและการสื่อความหมาย

การสื่อความหมาย (Interpretation) หมายถึงกิจกรรมทั้งหมดที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการ รับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทาง วิชาการและทั่วไปการบรรยายสาธารณะ อนุกรมวัตถุที่ตั้งในแหล่ง โปรแกรมการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรม และการประเมิน กระบวนการสื่อความหมายนั้น ๆ เอง

นิทรรศการ (Exhibition Design) หมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราวเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ผ่านมา กระบวนการศึกษาและคัดเลือกมาเป็นอย่างดีแล้ว ผ่านการจัดแสดงด้วยวัตถุประเภทต่างๆ ด้วยการ วางแก่นเรื่องหลัก (Theme) แก่นเรื่องรอง (Sub Theme) การจัดสภาพแวดล้อม (Environment) อัน มีที่ว่าง (Space) ตั้งแต่ภายในออกสู่ภายนอกสถาปัตยกรรม ตลอดจนบริเวณโดยรอบของวัดบาง แตง ในลักษณะแนวคิดรวบยอด (Conceptual Design) โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ (Analysis) ตลอดจนคุณค่าของความหมายในการจัดแสดง (Image)

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง (Wat BangTan Vernacular Museum) หมายถึงสถานที่ ที่เก็บรวบรวม วัตถุ สิ่งของ ภูมิปัญญา ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นบางแตง หรือประวัติ ความเป็นมาของวัดบางแตงที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องราวของชุมชนท้องถิ่นบางแตง และ นำมาจัดแสดงเป็นเรื่องราว เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและเยาวชน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและการสำรวจภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส เจ้าอาวาส ผู้วิจัยสรุปได้ว่าคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ของตำบลบางแตน ในอดีต ณ หมู่บ้านแห่งนี้ ที่เรียกว่าบ้านบางแตน สืบเนื่องมาจากบริเวณที่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงชายฝั่งคลองบางแตนขึ้นไปด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีต้นไม้ใหญ่น้อย ประกอบด้วยต้นอ้อและต้นแขมขึ้นปกคลุมบริเวณกว้าง เป็นพื้นที่รกร้างไม่สามารถทำนาได้ แมลงหลายชนิดที่ทำรังอยู่ชุกชุม แมลงส่วนใหญ่คือ แตน จึงเรียกว่าบ้านบางแตน กาลต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสมณฑลปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2451 ต่อมาสมเด็จพระสังฆราชเจ้าเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรี ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2459 (เสด็จตรวจการคณะสงฆ์พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้าเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรี รศ. 127)

คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต ประชาชนตำบลบางแตนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และปศุสัตว์นอกนั้นประกอบอาชีพด้านพาณิชยกรรม และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีอาชีพเสริมเป็นการทำสวนแบบไร่สวนผสม ชุมชนตำบลบางแตน ประกอบด้วย หมู่บ้าน 13 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านใหม่ หมู่ 2 บ้านบางแตน หมู่ 3 บ้านย่านนาคา หมู่ 4 บ้านอ้อมบางแตน หมู่ 5 บ้านปลายคลอง หมู่ 6 บ้านปากตำหุ หมู่ 7 บ้านเกาะลอย หมู่ 8 บ้านคลองหัวเสือ หมู่ 9 บ้านบางต้นจิก หมู่ 10 บ้านแหลมทราย หมู่ 11 บ้านสามพอก หมู่ 12 บ้านบางกระดาน หมู่ 13 บ้านลำโดนด เชื้อสายของชาวตำบลบางแตน มีหลากหลายเชื้อชาติที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ตำบลบางแตน ได้แก่ คนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ ตระกูลเตี้ยเฮี้ยว แซ่เตี้ย ประกอบด้วย แก้วแกกิมเซีย แก้วแกลิม แก้วแกบ่อม แก้วแกเลี้ยง และแก้วแก้อั คนไทยเชื้อสายเขมร ได้แก่ ผู้ใหญ่เพิ่ม ศรีเพ็ชร ผู้ใหญ่หนู ๘ นางทิม คงคา และนายศร แป้นเกตุ คนไทยเชื้อสายมอญ ได้แก่ นายจ่านงค์ ครอบครวัชุนบำรุง ตระกูลวงษ์เล็ก ไม่มีบุตรธิดาสืบสกุล พี่น้องขุนบำรุง ได้แก่ คุณชื่น วงษ์เล็ก คุณปลื้ม วงษ์เล็ก คุณจันทร์ วงษ์เล็ก และคุณชม วงษ์เล็ก ทายาทของคุณชม วงษ์เล็ก ได้แก่ คุณพิชัย คุณสังวาล คุณสำราญ คุณชัยรงค์และคุณทองสุข วงษ์เล็ก คนไทยเชื้อสายลาว ได้แก่ ตาเงิน ยายตุ้ย มีบุตรคือ นายไปล์ เหลลาเฉลิม นายเปล่ง เหลลาเฉลิม (ชลช บุญชื่น, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

คุณค่าด้านความเชื่อมโยง ตำบลบางแตนมีประเพณีที่สำคัญและโดดเด่น ได้แก่ งานนมัสการปิดทองหลวงพ่อกุ่ม ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีแห่พระทางน้ำ ซึ่งเป็นประเพณีที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด และชุมชน เป็นการร่วมมือของชาวบ้านในการจัดของ เช่น ผลไม้ กัลยน้ำว่า และมะพร้าว ใส่เรือนำไปถวายหลวงพ่อบ้าง ณ วัดบางกระเบา ซึ่งหลวงพ่อบ้างเป็นพระเกจิของอำเภอบ้านสร้าง ที่ศิษย์ยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปเคารพนับถือ มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย ข้อมูลประเพณีดังกล่าวได้นำไปบันทึกเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถในเวลาต่อมา (พระครูโกศลถาวรกิจ, สัมภาษณ์, 6 มกราคม พ.ศ.2559)

คุณค่าความงดงาม สุนทรียศาสตร์นั้น ปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรมอันงดงามอยู่ในอุโบสถ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงถึงประเพณี วิถีชีวิต ของชุมชนบางแดน ได้แก่ ประเพณีการเกิด การประกอบอาชีพทำนา การบวชนาค ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีแห่พระทงน้ำ ประเพณีตักบาตรเทโว และประเพณีลอยกระทง และจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงพุทธประวัติ เป็นภาพสีน้ำมัน วาดโดย ช่างที่ใช้ชื่อนามปากกาว่า แรก เขียนสี (พระครูโกศลถาวรกิจ, สัมภาษณ์, 6 มกราคม พ.ศ. 2559)

คุณค่าด้านวิทยาการองค์ความรู้ของชุมชนตำบลบางแดน ประกอบด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานให้แก่พระและสามเณร โดยมุ่งเน้นวิชาการในด้านพระพุทธศาสนา โรงเรียนชุมชนวัดบางแดน โรงเรียนศรีรักรัชราษฎร์บำรุง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางแดน สถานที่จัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานให้กับนักเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆ ต่อไปนี้ หมอกวาดยาสมุนไพร พิธีคู่บ่าวสาว บายศรี ระเบียบบ้าน ทำขวัญนาค จักสาน ผูกผ้า จัดห่ม พิธีภักดิ์พื้นบ้าน ทรงเจ้าเข้าทรง ลีเก ช่างปลุกบ้าน ต่อเรือ งานโลหะ ดนตรีไทย กลองยาว พิธีกรรมทางศาสนา แปรรูปผลไม้ การทำข้าวกลิ้ง ทำขนมจีนอินทรีย์ และหิวไม้ (สายพิน ศรีเพ็ชร์, สัมภาษณ์, 6 มกราคม พ.ศ. 2559)

ส่วนประวัติพัฒนาการของวัดบางแดนโดยสรุปคือ วัดบางแดนตั้งอยู่เลขที่ 54 หมู่ 2 ตำบลบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี อาณาเขตทิศเหนือ จรดแม่น้ำปราจีนบุรี ทิศใต้จรดที่ดินเอกชน ทิศตะวันออกจรดที่ธรณีสงฆ์ ทิศตะวันตกจรดที่ดินเอกชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ แต่เดิมชื่อ วัดสี่ลาดสดทาทำ หรือ วัดสี่ลาดศรัทธาธรรม สร้างขึ้นเมื่อตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า เสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2459 ทรงมีรับสั่งให้ใช้ชื่อวัดตามตำบลที่วัดตั้งอยู่ จึงเรียกว่า วัดบางแดน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (หนังสือเสด็จตรวจการคณะสงฆ์ พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า เสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลปราจีนบุรี รศ. 127) อุโบสถวัดบางแดนมีหลวงพ่อกุ้มเป็นพระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปศิลา ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 79 นิ้ว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 มีขนาดกว้าง 46 เมตร ยาว 60 เมตร มีเนื้อที่ 48 ไร่ 3 งาน 46 ตารางวา

ภาพที่ ๑ หลวงพ่อกุ้มวัดบางแดน บันทึกภาพโดยนางสาวมณีรัตน์ อินคง
วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙

วัดบางแดนแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1.เขตพุทธาวาส ประกอบด้วย อุโบสถ และศาลาการเปรียญ 2. เขตสังฆาวาส ประกอบด้วย หอฉัน หอระฆัง กุฏิ ศาลาประชุมสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 3. เขตศาสนสงเคราะห์ ประกอบด้วย ศาลาพิพิธภัณฑ์ ศาลาราชการที่ 5 ศาลาเอนกประสงค์ เมรุ ศาลาปฏิบัติธรรม ศูนย์วิทยุกระจายเสียง ศาลาท่าน้ำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัดบางแดน ศูนย์ ICT ศาลปู่โพธิ์ โรงเรียนชุมชนวัดบางแดน โรงอาหารโรงเรียนชุมชนวัดบางแดน บ้านพักครูโรงเรียนชุมชนวัดบางแดน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ด้านการบริหารการปกครองมีเจ้าอาวาส เท่าที่ทราบนามคือรูปที่ 1 พระทา กตสโร รูปที่ 2 พระหนู ธมฺมทีโป รูปที่ 3 พระเรือง ปณฺญาวโร รูปที่ 4 พระตุน ธมฺมวิริโย พ.ศ.2417 –2457 รูปที่ 5 พระคำ สุวณฺโณ พ.ศ. 2458 – 2464 รูปที่ 6 พระกิม อทิสฺสโร พ.ศ. 2465 – 2474 รูปที่ 7 พระทองปาน ธมฺมสิริ พ.ศ. 2475 – 2487 รูปที่ 8 พระจ้อย พ.ศ. 2488 – 2492 รูปที่ 9 พระครูนิมมานวรคุณ พ.ศ. 2493 – 2519 รูปที่ 10 พระครูโกศลถาวรกิจ (กตกุลโล) พ.ศ. 2520 – ปัจจุบัน

ภาพที่ 2 แสดง Time Line ห้วงระยะเวลา จาก พ.ศ. 2417 เวลาประมาณ 142 ปีวัดบางแดน
(กรมการศาสนา, ม.ป.ป., หน้า 453-454)

จัดทำโดย นางสาวมณีรัตน์ อินคง วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2559

ภาพที่ 4 แสดง Time Line ห้วงระยะเวลา จาก พ.ศ. 2325 เวลาประมาณ 234 ปีวัดบางแดน
(พระครูโกศลถาวรกิจ, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2559)

จัดทำโดย นางสาวมณีรัตน์ อินคง วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2559

พระครูโกศลถาวรกิจ เจ้าอาวาสวัดบางแดน องค์ปัจจุบัน เดิมชื่อ นายถาวร ชลารักษ์ เกิดวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2477 บิดาชื่อ นายบุญธรรม ชลารักษ์ มารดาชื่อ นางบุญเลื่อน นาคะเสถียร เกิดที่ ตำบลบางแดนอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี มีพี่น้อง 8 คน การศึกษาสูงสุดระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) อุปสมบท เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2497 ณ พัทธสีมาวัดบางแดน ตำบลบางแดน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีพระครูสิทธิสารคุณ (หลวงพ่อบุญ) พระเกจิชื่อดัง เป็นพระอุปัชฌาย์ สมณศักดิ์สูงสุด สมบัติที่สำคัญของวัดที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในงานพระศพ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอุรุพงษ์ศิริสมโภชเมื่อ พ.ศ. 2452 สมัยพระอริการตุน ธรรมวิริโย ได้แก่ เครื่องสังเค็ด ประกอบด้วย ปิ่นโต ตะเกียง ตาลปัตร ถ้วยชาม บาตรและเรือสำปั้น

ภาพที่ 5 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน บันทึกภาพโดย นางสาวมณีรัตน์ อินคง
วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2559

การศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน ผู้วิจัยพบว่าปัญหาคือ การจัดทำทะเบียนวัดทางวัฒนธรรม วัดที่มีจำนวนมาก ไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ไม่มีที่มา ประวัติ ผู้บริจาคหรือเป็นศาสนสมบัติของวัด ซึ่งจะส่งผลเสียแก่การเรียงลำดับ การติดตามตรวจสอบ การจัดทำหมวดหมู่ จาก การสำรวจเบื้องต้นพบว่า มีวัดทางวัฒนธรรมจำนวน 27 ตำบล รวม 630 ชี้แจงสภาพค่อนข้างดี มีการบันทึกทะเบียนวัดในพิพิธภัณฑ์ไว้ครั้งหนึ่งแล้ว แต่เกิดอุทกภัย เมื่อปี พ.ศ. 2554 ทำให้สมุดบันทึกขาด จมน้ำหายไป ผู้วิจัยพิจารณาว่าเห็นควรมีการจัดทำทะเบียนขึ้น เป็นการบำบัดประจำตัววัดในพิพิธภัณฑ์ การสื่อความหมายหรือการนำเสนอที่มา เรื่องราว บทบาทหน้าที่ การใช้สอย ประเภทหมวดหมู่ของวัด เพื่อให้ผู้ดูแลสามารถจัดเก็บและปรับปรุงแก้ไขข้อมูลได้อย่างสะดวก ตลอดจนผู้ชมสามารถทำการสืบค้นข้อมูลของพิพิธภัณฑ์ได้โดยง่าย และการจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์นั้น มีบทบาทสำคัญ ในการถ่ายทอดเรื่องราว ผ่านการจัดแสดงด้วยวัตถุประเภทต่างๆ นำสื่อเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำคู่มือนำชม ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายทาง ซึ่งต้องผนวกเข้าไปอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โรงเรียนและผู้ชม ทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน เป็นที่รู้จักและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม แก่ผู้สนใจต่อไป

การจัดทำทะเบียนวัดและการสื่อความหมาย

ผู้วิจัยนำแนวคิดของพิพิธภัณฑ์สถานนานาชาติทั้ง 5 สาขา เพื่อใช้ปฏิบัติในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน โดยนำคำสำคัญมาคัดเลือกและเจาะจงรายละเอียดที่จะต้องจัดทำอย่างเร่งด่วน และได้วิเคราะห์เพื่อลำดับความสำคัญโดยเรียงตามลำดับดังนี้ 1) อาคาร สุขา ลานจอดรถ ร้านค้า 2) ระบบทะเบียนวัด 3) การสื่อความหมาย 4) การนำเสนอ นำหลักการสื่อสารและปฏิบัติการ (Communication in theory and practice) มาเป็นแนวทางการจัดการพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน ซึ่งมีวิธีการสำคัญอยู่ 2 เรื่อง คือ 1) พื้นที่ภายในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน (In house) 2) ผู้ชมที่อยู่ภายนอกพิพิธภัณฑ์สถาน (Outreach)

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน ยังไม่มีระบบบัญชีวัด บัญชีที่เคยทำไว้ เมื่อปี พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมามีเกิดอุทกภัยทำให้สมุดบัญชีขาดจนน้ำหายไป ผู้วิจัยได้จัดทำระบบบัญชีเดินทุ่ง เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการค้นหาวัดในพิพิธภัณฑ์ จากนั้นได้พัฒนาสมุดบัญชีเดินทุ่งสู่ระบบโปรแกรมอัตโนมัติ โดยมีการจัดการสร้างโปรแกรมระบบทะเบียนวัด ของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน การกำหนดสัญลักษณ์ ให้มีความหมายเฉพาะ คือ ศาลาทำน้ำซึ่งเปรียบเสมือนวัด ถือเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบางแตน หลวงพ่อคุ้มเปรียบเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวบางแตนเคารพนับถือ เรือเปรียบเสมือนพาหนะ เป็นการติดต่อสื่อสารและมีการเชื่อมโยง ไปมาหาสู่กันของชาวบ้าน เชื่อมการผูกสัมพันธ์ระหว่างบ้านและชุมชน และ พ. คือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน บ คือ บ้านบางแตน ต. คือ วัดบางแตน

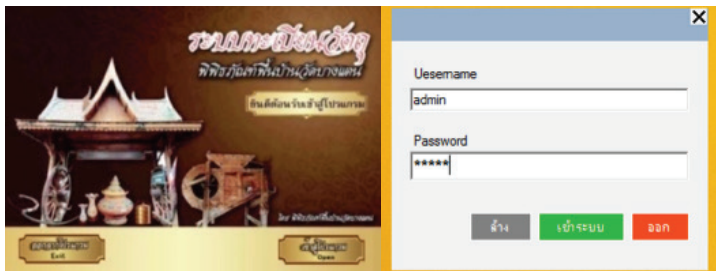
ภาพที่ 6 สัญลักษณ์พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน ออกแบบโดย นางสาวมณีรัตน์
อินคง วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2559

การจัดทำโปรแกรมนี้ทุกคนสามารถเข้าดูข้อมูลวัดได้ ไม่ต้องมีรหัสผู้ใช้ โดยทำเป็นฐานข้อมูล มีรายละเอียดขั้นตอนการลงทะเบียนให้ผู้ชมสามารถค้นหาข้อมูลวัดได้ ด้วยการออกแบบโดยผู้วิจัยและคณะ

การเข้าสู่โปรแกรม ระบบทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน

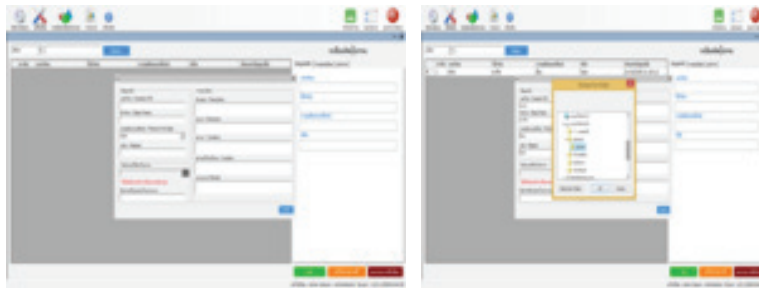
ต้องใส่ Uesename และ Password โดยใส่คำว่า Admin

ภาพที่ 7 หน้าปกโปรแกรมทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแดน ออกแบบโดยผู้วิจัยและคณะ

การเพิ่มข้อมูลวัตถุ

ให้เลือกทะเบียนวัตถุโบราณ เลือกทะเบียนทั้งหมด เลือก เพิ่ม กรอกข้อมูลตามที่ปรากฏ ดังนี้

ภาพที่ 8 การเพิ่มข้อมูลวัตถุ จัดทำโดย นางสาวมณีรัตน์ อินคง

1. ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย

- 1.1 ลำดับที่ / Run No ไม่ต้องใส่เนื่องจากระบบจะกำหนดให้โดยอัตโนมัติ เพื่อไม่ให้ซ้ำกัน
- 1.2 เลขวัตถุ / Acession No ให้ใส่เลขวัตถุที่พิพิธภัณฑ์กำหนด
- 1.3 ชื่อวัตถุ / Object Name ให้ใส่ชื่อเรียกประจำวัตถุ
- 1.4 อายุสมัยแบบศิลปะ / Period or Arts Style ให้ใส่จำนวนปี หรืออายุของวัตถุ
- 1.5 ชนิด / Material ให้ใส่ชนิดของวัตถุ เพื่อบ่งบอกว่าเป็นวัตถุแบบใด ชนิดใด

2. รายละเอียด ประกอบด้วย

- 2.1 ลักษณะ / Description ให้ใส่คำอธิบายลักษณะของวัตถุ
- 2.2 ขนาด / Dimension ให้ใส่ขนาดของวัตถุ เช่น บอกความกว้าง ความยาว ความสูง
- 2.3 สภาพ / Condition ให้บอกถึงสภาพปัจจุบันของวัตถุ
- 2.4 สถานที่เก็บรักษา / Location ให้ระบุสถานที่เก็บรักษาวัตถุนั้นว่าอยู่ที่ไหน
- 2.5 หมายเหตุ / Remark ให้ระบุกรณีอื่น ๆ นอกเหนือจากที่มี

3. การใส่ข้อมูลรูปภาพ

ไฟล์เดอร์ที่จัดเก็บภาพ ชื่อไฟล์เดอร์ควรเป็นภาษาอังกฤษ ชื่อรูปภาพที่แสดงในรายงาน ให้ใส่ชื่อภาพ นามสกุลเป็น .JPG

ภาพที่ 9 การจัดเก็บภาพ จัดทำโดยนางสาวมณีรัตน์ อินคง

การสื่อความหมาย พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดบางแตนมีการสื่อความหมายโดยประยุกต์ใช้ Model of a Tourist Attraction (Maccannell and urry. Adapted by Staiff.) of Interpretation and Communication. เอกสารประกอบการสอนวิชาพิพิธภัณฑศึกษาและการจัดการ โดยมนัส แก้วบุษชา มีขั้นตอนการสื่อความหมายและรายละเอียดของ 1) วัตถุประสงค์วัฒนธรรมและพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม 2) การสื่อความหมายและสิ่งแวดล้อม 3) นักท่องเที่ยวและผู้ชม ผู้วิจัยได้พัฒนาเพิ่มขึ้น ดังนี้

มิติ ที่ 1

1. สื่อ ป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นผัง
2. คู่มือ คู่มือนำชม แผ่นพับ
3. ความจำ ตำนานประวัติศาสตร์ มีผู้นำชมพิพิธภัณฑสถาน มีวิทยากรประจำท้องถิ่น

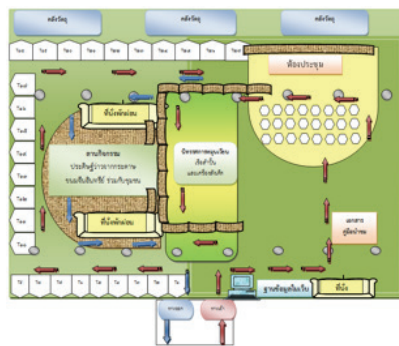
มิติ ที่ 2 การนำเรื่องราวที่โดดเด่นและมีความสำคัญกับชุมชนมาจัดทำกลุ่มแก่นเรื่องให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน คือ “ บางแตนถิ่นบ้านเรา นานเนาหลวงพ่อกุ่ม ชุมชนตลาดเก่า เรื่องเล่าเครื่องสังเค็ด เบ็ดเตล็ดกิจกรรม น้อมนารักษ์บางแตน ”

สำหรับการสื่อความหมาย (Interpretation) ประกอบด้วย 1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย (Interpretive Infrastructure) หมายถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งอยู่ที่ถาวร สิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถนำมาใช้เสริมด้านการสื่อความหมายในเรื่องสถานที่ตั้งและจุดหมายปลายทาง 2) ผู้สื่อความหมาย-วิทยากรประจำแหล่ง/พิพิธภัณฑสถาน (Site Interpreter) มีเจ้าหน้าที่ หรืออาสาสมัครอยู่ทั้งประจำหรือชั่วคราว ภาครัฐเอกชน วิทยากรประจำพิพิธภัณฑสถาน พระครูโกศลถาวรกิจ เจ้าอาวาสวัดบางแตน ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางแตน และ ผู้วิจัย 3) แหล่งมรดกวัฒนธรรม (Cultural Heritage Site) คือ จะจัดกิจกรรมทางเลือกเพื่อนำพาผู้ชมนิทรรศการ ไปศึกษานอกพื้นที่กิจกรรม ภาคสนาม เรื่องเบ็ดเตล็ดกิจกรรม การทำขนมจีนอินทรีย์ 4) การเดินทางมาพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดบางแตน โดยรถยนต์ รถไฟ รถตู้ รถโดยสาร ใช้เส้นทางกรุงเทพ – มินบุรี – บางน้ำเปรี้ยว – ปราจีนบุรี จากมินบุรี ใช้เส้นทางหลวง หมายเลข 304 ไปทาง จังหวัดฉะเชิงเทรา จนถึงสามแยก

สังเกตป้ายบอกทางไป อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 3481 ผ่าน อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เข้าเขต อำเภอบ้านสร้าง ผ่านโครงการพัฒนา ส่วนพระองค์ ตำบลบางแตง วิ่งตรงมาจนถึงวัดบางแตง 5) หนังสือเล่มเล็ก (booklets) เป็นหนังสือเล่ม เล่ม คู่มือนำชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง เผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบาง แตงได้จัดทำขึ้น 5.1 ประชาสัมพันธ์ผ่าน Website สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลผ่านระบบ internet ออนไลน์ เพจขององค์การบริหารส่วนตำบลบางแตง หรือเพจโรงเรียนศรีรักษาราชวรวิหารบ้าง ใช้พื้นที่ใน การประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงผู้ชมที่ไม่สามารถเดินทางมาได้ การเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตงได้จัดทำขึ้น 5.2 แผ่นพับ (folder) เป็นสื่อโฆษณาเอกสาร ที่มีผู้จัดส่ง ถึงผู้ชมได้ง่าย มีขนาดเล็ก สามารถพับได้ จะมีขนาด 3 พับให้ข้อมูลรายละเอียดได้พอสมควร ผู้อ่าน สามารถเลือกอ่านเวลาใดก็ได้

ภาพที่ 10 แผ่นพับและคู่มือนำชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง จัดทำโดยนางสาวมณีรัตน์ อินคง การออกแบบนิทรรศการ โดยมีหัวข้อในนิทรรศการหมุนเวียน คือ “บางแตงถิ่นบ้านเรา นานเนา หลวงพ่อคุ้ม ชุมชนตลาดเก่า เรื่องเล่าเครื่องสังเค็ด เบ็ดเตล็ดกิจกรรม น้อมนารักบางแตง”

ภาพที่ 11 แผนผังทางเดินชมนิทรรศการ จัดทำโดยนางสาวมณีรัตน์ อินคง

บอร์ดนิทรรศการ มี 2 แบบคือ 1.บอร์ดเดี่ยว 2. บอร์ดเชื่อมโยงต่อกันทั้งสองบอร์ดนี้ใช้วัสดุ คือ เสื่อกกในการทำบอร์ด สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนบางแตง ในน้ำมีปลาในนามีข้าวสีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง ขนาดบอร์ด จะเป็นรูปร่างโค้ง เนื่องจากทำให้ผู้ชมที่เข้า

มาชม รู้สึกผ่อนคลาย ไม่เครียด บุคคลเล่าเรื่อง (Narrator) โดยใช้รูปตัวเด่น เป็นตัวการ์ตูน บอร์ด นิทรรศการแต่ละบอร์ดประกอบด้วย A1 บางแตงถิ่นบ้านเรา ด้านประวัติศาสตร์ A2 บางแตงถิ่น บ้านเรา ด้านสังคม วิถีชีวิต A3 บางแตงถิ่นบ้านเรา ด้านความงาม A4 บางแตงถิ่นบ้านเรา ด้าน วิชาการ A5 บางแตงถิ่นบ้านเรา ด้านความเชื่อมโยง A6 บางแตงถิ่นบ้านเรา ประวัติวัดบางแตง B1 นานเนาหลวงพ่อกุ่ม ประวัติหลวงพ่อกุ่ม B2 นานเนาหลวงพ่อกุ่ม ความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อกุ่ม B3 นานเนาหลวงพ่อกุ่ม พระเครื่องเล่าเรื่อง C1 ชุมชนตลาดเก่า ตลาดบางแตง D1 เรื่องเล่าเครื่อง สักเค็ด เรือสำเภาพระราชทาน D2 เรื่องเล่าเครื่องสักเค็ด ปืนโตพระราชทาน E1 เบ็ดเตล็ดกิจกรรม ประดิษฐ์ว่าวจากกระดาษ E2 เบ็ดเตล็ดกิจกรรม ขนมหินอินทรี F1 น้อมนำรักบางแตง เกษตร อินทรี วิถียั่งยืน

ท้ายที่สุดผู้วิจัยได้จัดทำโครงการเปิดบ้านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง เนื่องในวันอนุรักษ์ มรดกไทย วันที่ 2 เมษายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารี เพื่อเป็นปฐมฤกษ์และพร้อมให้ชุมชนเยาวชนและผู้สนใจเข้าศึกษา เรียนรู้และร่วม กิจกรรมต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์คุณลักษณะทางวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ พัฒนาการของวัดบางแตง ด้านภูมิสังคมวัฒนธรรม ชชาติพันธุ์ ด้านสุนทรียศาสตร์หรือความงาม ด้านวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเชื่อมโยง สอดคล้องกับหลักการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ฉบับขับเคลื่อน LO. โดย ดร.ประพนธ์ ฝาสุขยัต (2550, หน้า 22 – 26)

ผู้วิจัยได้ออกแบบจัดทำระบบบัญชี ประกอบด้วย ผู้วิจัยได้จัดทำระบบบัญชีเดินทุ่ง เพื่อให้ ง่ายและสะดวกต่อการค้นหาวัตถุในพิพิธภัณฑ์ จากนั้นได้พัฒนาสมุดบัญชีเดินทุ่งสู่ระบบโปรแกรม อัตโนมัติ โดยมีการจัดการระบบทะเบียนวัตถุ สร้างโปรแกรมระบบทะเบียนวัตถุ ของพิพิธภัณฑ์พื้น บ้านวัดบางแตง โดยการกำหนดตราสัญลักษณ์ อักษรย่อ แต่ละตัวอักษร สื่อความหมายถึง 1) พ คือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน 2) บ คือ บ้านบางแตง 3) ต คือ วัดบางแตง โปรแกรมทะเบียนนี้เป็นฐาน ข้อมูลให้ผู้ใช้งานสืบค้นข้อมูลวัตถุ ประกอบด้วย ลำดับที่ เลขวัตถุ ชื่อวัตถุ อายุสมัยแบบศิลปะ ชนิด ลักษณะ ขนาด สภาพ สถานที่เก็บรักษา

การออกแบบนิทรรศการหมุนเวียน คือ “บางแตงถิ่นบ้านเรา นานเนาหลวงพ่อกุ่ม ชุมชน ตลาดเก่า เรื่องเล่าเครื่องสักเค็ด เบ็ดเตล็ดกิจกรรม น้อมนำรักบางแตง” บอร์ดนิทรรศการ มี 2 แบบ คือ 1.บอร์ดเดี่ยว 2. บอร์ดเชื่อมโยงต่อกัน วัตถุประสงค์ สื่อกักในการทำบอร์ด สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนบางแตง สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง บอร์ดนี้มีรูปร่างโค้ง เนื่องจาก ทำให้ผู้ชมที่เข้ามาชม รู้สึกผ่อนคลาย ไม่เครียด บุคคลเล่าเรื่อง (Narrator) ใช้รูปตัวเด่น สอดคล้อง กับชื่อชุมชนแห่งนี้ หลักการสื่อสารและปฏิบัติการ (Communication in theory and practice)

การสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้ชม รับรู้ สร้างเสริมทรรศนะ ได้เข้าไปมีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดความประทับใจและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันพร้อมกันนี้ ทำให้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง เป็นที่รู้จักและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงสภาพปัญหาและความสามารถของชุมชนบางแตง จึงได้รูปแบบในการจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตงที่เหมาะสม ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้หลัก “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน และขอความร่วมมือไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลบางแตงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง

2. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้มีจิตอาสาได้มามีส่วนร่วม ในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง คนที่จะดูแลพิพิธภัณฑ์ก็คือคนในท้องถิ่น และจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ

3. สถานศึกษาควรจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น นำข้อมูลในบทที่ 4 และบทที่ 5 ไปจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องบางแตงถิ่นบ้านเรา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4. จัดการให้พิพิธภัณฑ์ได้คำนึงถึงผู้ชมที่ไม่สามารถมาชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบางแตงได้ (Outreach) นำบอร์ดนิทรรศการหมุนเวียนไปจัดแสดงข้างนอก พร้อมกิจกรรม

5. มีการจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อย จิตอาสา จากนักเรียนโรงเรียนศรีรักษาราชบุรีบำรุง และโรงเรียนชุมชนวัดบางแตง

6. นำกิจกรรมดนตรี และนาฏศิลป์ไปร่วมหรือแลกเปลี่ยนกิจกรรมดนตรีจากคณะดนตรีจากภายนอก หรือนักดนตรีอาวุโสของท้องถิ่น เพื่อจะได้โน้มน้าวให้คนสืบทอดสืบสานดนตรีและนาฏศิลป์ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (ม.ป.ป.). ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 19.: โรงพิมพ์การศาสนา.
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, (2465). ตรวจการณคณะสงฆ์, นครปฐม:
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
กรมศิลปากร(2543).การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ. ม.ป.ท.
_____.(2543). พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่5 ถึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชว่าด้วยระยะทางเสด็จประพาสมณฑล,
ปราจีนบุรี ในวันที่ 17-24 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2451.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดปราจีนบุรี. ปราจีนบุรี: ม.ป.ท.
- กฤษฎา ตัสมา. (2556). การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เชิดชาติ หิรัญโร. (2546). การสื่อความหมายและการรับรู้จากนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประพนธ์ ผาสุกยัด. (2550). การจัดการความรู้ (KM) ฉบับขับเคลื่อน LO. (ครั้งที่4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไผ่ไหม
- มนัส แก้วบุชา. (2557). การจัดการพิพิธภัณฑ์สถานตามหลักสภาพิพธิภณัฑ์นานาชาติ 5 สภา เอกสารประกอบการสอนพิพธิภณัฑ์ศึกษาและการจัดการ. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ม.ป.ท.
- _____. (2557). การสื่อความหมายโดยการประยุกต์ใช้ Model Interpretation and Communication เอกสารประกอบการสอนพิพธิภณัฑ์ศึกษาและการจัดการ. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ม.ป.ท.
- _____. (2557). การเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้ชม รั้บู้ เอกสารประกอบการสอนพิพธิภณัฑ์ศึกษาและการจัดการ. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.ม.ป.ท.
- _____. (2557). รูปแบบของข้อมูลสำหรับผู้ชม A model of tourist Attractions เอกสารประกอบ การสอนพิพธิภณัฑ์ศึกษาและการจัดการ. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ม.ป.ท.
- _____. (2557). หลักการสื่อสารและการปฏิบัติการ Communication เอกสารประกอบการสอนพิพธิภณัฑ์ศึกษาและการจัดการ. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ม.ป.ท.
- วัดบางแตน. (2557). งานฉลองอายุวัฒนมนงคค 80 ปี พระครูโกศล ถาวรภิกข เจ้าคณะอำเภอ บ้านสร้าง เจ้าอาวาสวัดบางแตน. ม.ป.ท.
- _____. (ม.ป.ป.). แบบรายงานจังหวัด ข้อมูลศาสนสมบัติของวัด. ม.ป.ท.
- _____. (ม.ป.ป.). หลวงพ่อคู้ม วัดบางแตน อ.บ้านสร้าง จ.ปราจีนบุรี. ม.ป.ท.
- _____. (ม.ป.ป.). เอกสารของวัดบางแตน อ.บ้านสร้าง จ.ปราจีนบุรี. ม.ป.ท.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางแตน. (2558). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองคการบริหารส่วนตำบลบางแตน(พ.ศ. 2558-2559). ม.ป.ท.

บุคลากรกรม

ชลอ บุญชื่น. (2557, 6 ธันวาคม). ไวยาวัจกรวัดบางแตง. สัมภาษณ์.

พระครูโกศล ถาวรกิจ. (2557, 6 ธันวาคม). ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตง. สัมภาษณ์.

พระครูโกศล ถาวรกิจ. (2559, 6 มกราคม). เจ้าอาวาสวัดบางแตง. สัมภาษณ์.

6สายพิน ศรีเพ็ชร. (2557, 6 ธันวาคม). ไวยาวัจกรวัดบางแตง. สัมภาษณ์.

สายพิน ศรีเพ็ชร. (2559, 6 มกราคม). ไวยาวัจกรวัดบางแตง. สัมภาษณ์.

หยุ่น พงษ์ไม้. (2559, 6 มกราคม). สัมภาษณ์.

